

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Okutendereza N'okusinza: Eby'okusomako

Eby'okuwandiika —

EKIBIINA #1:

- I. Okwanjula.
- II. Obulamu bw'okusinza.
- III. Okusinza Katonda:
  - A. Okusinza Ebifananyi.

EKIBIINA #2:

- III. Okusinza Katonda (Okwongerako.):
  - B. Okusinza Omuntu.
  - C. Okusinza Katonda.
- IV. Okunoonyereza mu Baibuli ku Milamwa gy'Okusinza.

EKIBIINA #3:

- V. Okusinza n'Okujaguza mu Kkanisa.

EKIBIINA #4:

- VI. Okusinza n'Obujulizi bw'Okununulibwa.
- VII. Eby'okukola Ebiraga Okusinza.

EKIBIINA #5:

- VII. Eby'okukola Ebiraga Okusinza (Okwongerako.).
  - Ekigezo.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Okutendereza n'Okusinza:Ekigezo

Eby'okuwandiika —

Obubonero 20 Bwoyinza Okufuna mu Bibuuzo Bino

- 1) Lwaki okusinza kwa Katonda kuteri okuba nti kuzibwa mu kusinza omuntu (emp. 116, 117)?
- 2) Nyonyola engeri okusinza gyekuva mu Ndagaano Enkadde okudda mu Ndagaano Empya ng'ojuliza ku ngeri z'okusinza ez'Endagaano Empya. Kozesa ebyawandiikibwa ebitali bimu (ebiwera) (emp. 120-123).
- 3) Lodayo engeri mukaaga ez'okusinza, zinyonyole, okakase n'amazima gaazo ng'oyima ku byawandiikibwa ebiwera (emp. 127-133).

Obubonero 10 Bwoyinza okufuna mu Bibuuzo Bino

- 1) Kozesa ekyawandiikibwa kimu okunyonyola engeri okutondebwa kw'ebintu gyekukwatagana n'okusinza Katonda (olup. 108).
- 2) Mu lunyiiriri lumu, wandiika okuyonyola okufunze okw'"okusinza' (olup. 110).
- 3) Yogera ate onyonyole engeri biri ez'okusinza ebifananyi (olup. 113).
- 4) Wandika ebintu bitaano ebikola okusinza okw'ekibiina. Tewali kujuliza kwetaagisa (olup. 124).
- 5) Wandikayo ebisaanyizo bina eby'abo abali mu buweereza obw'okuyimba. Tewali kujuliza kwetaagisa (olup. 137).
- 6) Wandikayo ebintu ebikulu bisatu akulemba okusinza byakola (emp. 144, 145).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

I. Okwanjula essomo.¹

Eby'okuwandiika —

Okuyitibwa eri Okusinza

Oluvanyuma lw'ebyo ne ndaba, era laba, ekibiina kinene omuntu yenna kyatayinza kubala mu buli ggwanga n'ebika n'abantu n'ennimi, nga bayimiridde mu maaso g'entebe ne mu maaso g'omwana gw'endiga, nga bambadde ebyambalo ebyeru, n'amatabi g'enkindu mu mikono gyabwe; ne boogerera waggulu n'eddoboozi ddene, nga boogera nti obulokozi buba bwa Katonda waffe atudde ku ntebe, n'eri omwana gw'endiga.”

Ne bamalayika bonna baali bayimiridee nga beetoolodde entebe n'abakadde n'ebiramu ebina; ne bavunama amaaso gaabwe mu maaso g'entebe, ne basinza Katonda...

Yokaana Omutume
(Kubikkulirwa 7:9-11)

A. Okusinza: Ensonga y'Ebitonde Byonna okuba Ebilamu.

1. Wali webuuzizaako: "Lwaki Katonda yakola ensi? Lwaki yakola omuntu? Lwaki yantonda? Obulamu buntwala wa?"
2. Abasajja bangi, nga mwemuli bakagezimunyo nga Socrates, Plato ne Aristotle babuuzza ebibuuzo byebimu. Okwagala okumanya gyetwaava, lwaki weetuli, ne gyetugenda kya buntu oba kirina kubaawo.
3. Wali weewunyizaako lwaki Yesu yajja kungsi ng'omuntu, natayonoona, nafiira wamu n'abazzi b'emisango, naziikibwa, nazuukira, era naalinya muggulu?
4. Bino by'ebibuuzo ebyebuuzibwa, Baibuli byesinga okuddamu. Nay'ate, eky'okuddamu eri ebibuuzo ebyo kusangibwa mu kintu kimu ekiri mu byawandiikibwa — **Kusinza**.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

B. Ebirubiriwa By'essomo.

1. Okuteekawo okusinza nga kuli ku Katonda, n'ebikulimu, era n'engeri zaakwo. Kino kyolekanye n'engeri ey'okusinza okuli ku muntu n'okusinza kw'ebifananyi nga kwe kuusa ku Katonda.
2. Okulaga enjawulo wakati w'obulamu obw'okusinza n'okujaguza okulagibwa mu Kkanisa. Mu bigambo ebirala, waliwo enjawulo wakati w'okutendereza n'okujaguza okubaawo nga tukungaanye wamu, n'obulamu bwo okuba nga butambulira mungeri esaanidde era esanyusa Katonda.
3. Okutegeera obukulu n'enjawulo ey'amazima eriwo wakati w'okusinza okwa Baibuli, n'okwo okuli nti si kwa Baibuli.
4. Okulaba enkolagana wakati w'okusinza n'omulimu gw'okujulira Yesu muni.
5. Okuwa okulunganya engeri gyekirina okukolebwamu ng'otegeka okujaguza okwa wamu mu kutendereza n'okusinza.

II. Obulamu Obw'Okusinza: Ekikolebwa Ebitonde.

A. Okusinza Kuli mu Butonde okw'Ebitonde Byonna.

1. Ensonga y'ebitonde okuba ebiramu esibidwa ku kusinza Katonda, Omutonzi waffe, era omununuzi waffe.
2. Yita era wekalirize ebyawandiikibwa bino wansi okulaba amazima gano:
  - a. Edaala erya wamu/ery'obutonde (Zab 19:1-4). Singa tewaaliwo muntu wa kusitula n'okuyimusa eddoboozi okugulumiza Katonda, kyandibadde kimala okuba nti eggulu litenda ekitiibwa kye n'obukulu bwe emirembe gyonna.
  - b. Edaala ery'ensi yonna (Kub 5:8, 9). Ebyafaayo by'ensi webinatuuka wali nti ebika byonna, ennimi zonna, abantu aba buli ggwanga bonna bajja kujaguliza omutonzi kubanga asaanidde.
  - c. Eddaala ery'eggwanga/ensi (Zab 2:10-12). Abakulembeze b'amawanga n'abantu balabulwa kubanga bayimukira ku kigendererwa ate kyebalagidwa okuweereza.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

- d. Eddaala ekkulu ery'Ekkansa (Bik 2:4-12). Ekyasooka okulabwa nga kya njawulo mu kkanisa eyali yakajula Omwoyo, z'ennimi ez'enjawulo nga basinza Katonda era n'okumujulira olw'obununuzi.
- e. Omuntu asinza (Yok 4:23, 24). Yesu yajjawo okubusabusa kwonna ku Katonda kyeyali anoonya munsu-- abamusinza mu mazima. Omulimu gwe gwenyini gwali gukwata ku kufuna bamusinza mu mazima.

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Kozesa byetwakamala okwogerako okwogera ku ngeri okusinza Katonda gyekwetaagisa ku maddaala gona ag'obulamu (Omuntu kinoomu, Ekkansa, Eggwanga, Ensi yonna, Ekkansa yonna awamu munsu).

B. Okunyonyola Obulamu bw'okusinza.

1. Ekiraga okusinza tekimala galabika.
2. Bino byonna by'ebiraga okusinza? Enyimba, okuleekaana okw'okujaguza, okufukamira mu kwewombeeka, okuzina, okuwanika emikono, n'okusiriikirira?
3. Okusinza kusukkirira ebikwefananyiriza?
4. Nga tulowooza ku kusinza mungeri y'ensi yonna, kyetaaga ebyawandiikibwa bibeere ebitulungamya. Eno y'engeri yokka gyetutegereramu engeri enyingi eziraga okusinza mu mpisa z'amawanga.

C. Engeri Baibuli Gyenyonyola Okusinza.

1. Waliwo ebigambo eby'Olwebbulaniya nga mukaaga ebitegeeza okusinza (waliwo enjawulo ntono wakati wa kyekutegeeza mu Lwebbulaniya ne mu Luyonaani):
  - a. Proskuneo, ekitegeeza 'okunywegera' kyekisinga okukozesebwa. Kiyinza okuvuunulwa nti 'okusinza'
  - b. Sebezomai, ekitegeeza ekikolwa eky'okussaamu ekitiibwa
  - c. Eusebeo, ekitegeeza obulamu obutambulira mu kutya Katonda, oba obwesigwa.

Eby'okuwandiika —

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

- d. Therapeuo, ekitegeeza okuwonya okw'obulimba okuyita mukukozesa engalo. Mu Bik 17:25 Okusinza bwekuti--okutera okukozesebwa abasinza ebifananyi--kwaganibwa okuba engeri y'okusinzaamu Katonda omulamu.
  - e. Latreuo, ekitegeeza ekikolwa eky'okuweereza nga kabona eri Katonda omutono atali KATONDA.
  - f. Leitourgeo, ekitegeeza okutukiiriza okw'omukiise mu kifo ky'okusinza.
2. Okusenziira ku musingi gw'ennimi nga bwetulabye, tulaba nti okusinza kuyingira mu bikolebwa ebirabwako, naye bwetweyongera okwekaliliriza, tutegeera nti 'okufukamira' 'n'okunywegera' by'ebirabika wabweru okusenziira ku muwendo gw'ebyo ebirowoozo oba endowooza eri munda mu mutima.
    - a. Omuweereza afukamirira Kabaka kubanga ategeera obukulu n'ekitiibwa kya Kabaka.
    - b. Omusajja anywegera okuva mu kwagala kwe okumuli munda mu mutima kwayagala okulaga omwagalwa we.
  3. Mu kuwumbawumbako: Okusinza kwekugulumiza Katonda nga kugobererwa okusaamu ekitiibwa ebigambo, ebikolwa, n'ebirowoozo ebirungamiziddwa.

Sa Muno Eky'okulabirako Kyo:

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Eby'okuwandiika —

Baako kyoyogera ate oddemu ekibuuzo kyonna ekikwatagana ku "Bulamu obw'Okusinza."

III. Okusinza nga kwekusinza Katonda: Tewali kulala kutali kwa Baibuli.

Okulabula Eri Okusinza okukyaamu:

Nkyawa, nnyooma embaga zammwe, so sirisanyukira kukungaana kwammwe okutukuvu. Weewawo newankubadde nga muwaayo gye ndi ebiweebwayo byammwe ebyokebwa n'ebiweebwayo byammwe eby'obutta, siribikkiriza: so sirisaayo mwoyo eri ebiweebwayo olw'emirembe eby'ensolo zammwe eza ssava. Nzigyaako oluyoogaano olw'enyimba zo; kubanga siwulire nnanga zo bwe zikubibwa obulungi. Naye omusango gukulukute ng'amazzi, n'obutuukirivu ng'omugga ogw'amaanyi...

Amos, Nabbi
(Am 5:21-24)

A. Okusinza Katonda kyeki?

1. Awatali kukuusamu, okusinza kulina okukolebwa nga kuli ku Katonda.
  - a. Nay'ate obukakafu bw'okutegeera kuno tebutera kubaawo mu makkanisa mangi.
  - b. Waliwo engeri y'okubeera mu mubiri, mu bantu, ekileetera okubivaako n'okubeera nga kudde ku kutunulira oba kusinza muntu.
2. Okusinza nga kwa Katonda kwekubeeera omunyiikivu okutwaala n'okukkiriza okubikkulirwa kwa Baibuli ku mitendera; ogw'ekkanisa, amaka, n'obwa sekinoomu.
  - a. Nga bwekiragiddwa waggulu, okusinza kusukuluma ebiseera by'okukungaana, oba okuyimba enyimba, oba enkola ezitekeddwawo ez'amazima ezikwata ku Katonda.
  - b. Okusinza bwe bulamu obutwaliddwa omuwendo gwa Katonda, nekiba nti omukkiriza kyakola "kwekuvunama n'obulamu bwe bwonna ng'akkiriza amazima g'Ebyawandiikibwa okuyita mu kuweebwa amaanyi ku bw'Omwoyo.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

3. Olw'ebintu by'obuntu mu kusinza, katulabe ebyetaagisa mu kusinza, ebigulumiza Katonda. Tujja kulaga okwolekana okw'okusinza ebifananyi, okusinza okuli ku muntu, n'okusinza okuli ku Katonda, ku minzaani ey'ebikolebwa ng'okusinza.

Kozesa Ekifananyi kino okulaga Minzaani
Ey'ebikolebwa ng'Okusinza

Okusinza
Ebifananyi

Okusinza okuli
ku Muntu

Okusinza okuli
ku Katonda

B. Okusinza Ebifananyi: Okusinza Bwekubula oba Bwekukyama.

1. Okusinza kyeigendererwa ekikulu Katonda kyasubira mu bitonde. Tubeera bantu okusinga bwetukola omwoyo n'engeri ez'okusinza Katonda n'okumugulumiza.
  - a. Nay'ate, olw'amazima gano, Setaani awakwanyiza ddala okusinza kuno okw'amazima. Yeweereddeyo ddala okwonoona, okutabulatabula, n'okukozesa obukyamu okusinza kwa Baibuli.
  - b. Olw'okulumba kuno okuwakanya okusinza muni, tekuyuwunyisa nti abasinza, n'okusingira ddala abantu, ebiseera ebimu babulwa ekkubo lyabwe okuva ku kusinza okuli ku Katonda.
2. Ebyawandiikibwa biraga bulungi nyo ebikwata ku kika ky'okusinza kuno, kwekwo okw'ebifananyi. Mukutwalira awamu okw'eddiini eziri muni, okusinza kuno kwekusinga okukolebwa. Newankubadde kuyinza okuba tekuyitibwa linnya lino, engeri esinga omuntu gyasinzaamu ngeri ya kusinza bifananyi.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

- a. Okunyonyola okusinza ebifananyi kwekusinza ebifananyi, ebibumbe, oba ekintu kyonna ekikoleddwa emikono, oba ekyo atali Katonda omulamu alagibwa mu byawandiikibwa. Kirimu okwenyweza ku kintu okusukkiridde, okusinza oba okugulumiza ekintu kyonna.
- b. Waliwo ebika bibiri eby'okusinza ebifananyi.
  - 1) Okusinza ekintu kyonna ekikoleddwa emikono gy'omuntu oba okuteebereza kwe.
    - a) Ebintu, ebibumbe, ebifananyi.
    - b) Ebintu byo, obugagga bwo, n'ebirala.
  - 2) Okusinza ebintu ebitakoleddwa muntu
    - a) Ebiri mu bbanga (enjuba, omwezi, emunyenye).
    - b) Ebitonde oba eby'obutonde (omuliro, empewo, ensi amayinja,amazzi).
    - c) Ebyatondebwa ebilamu kungsi (omuntu, etaka, ebisolo by'omumazzi oba omuddo).
    - d) Ebitalabika n'emyoyo, abalonde n'emikyamu (bamalayika, emizimu bajajja n'abatukuvu oba abatuukirivu).
3. Okusinza ebifananyi: Okusinza Okutakirizibwa N'akatono
  - a. Ebyawandiikibwa bikitwala nti omuntu ajja kubaako ekintu kyasinja, ate awatali kulungamizibwa ajja kunoonya kyanasinja, ekiyinja okuba:
    - 1) Ekintu kyonna ekisinga omuntu (munfanana yaakyo, amaanyi gaakyo oba obulungi).
    - 2) Ekintu kyonna ekisobola okuyamba omuntu okusisinkana ebyetaago bye muni muno.

Eby'okuwandiika —

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

- b. Katulabe ebifananyi eby'enjawulo mu Baibuli. Kiki kyebyaali bikakasa?
- 1) Ebika bibiri eby'okuva ku kusinza okwa Baibuli:
    - a) Okusinza bakatonda abakyaamu (Kuv 20:3).
    - b) Okusinza Katonda mweene, wamu n'ebifananyi ebyole (Kuv 20:4).
  - 2) Eby'okulabirako by'okusinza ebifananyi mu Baibuli:
    - a) Bakatonda ba Bamisiri.
      - (1) Baasinza enjuba n'omugga Nailo. Bino byaali nsibuko za bulamu kwebesigamanga.
      - (2) Bingi ku bifananyi byabwe ebyole byagyibwa mu bintu ebiri mu banga, n'okuva mu mazzi, (omuliro, emisota, ebikere, goonya, ente enume n'ebirala.).
      - (3) Soma okuyiga ku zikawumpuli ekkumi mu Kuva okulaba Katonda bweyawangula bakatonda ba Misiri, omu kwomu (Kuv 7-11; 23:24).
      - (4) Genderera ebigambo ebidibwamu: Balyoke bategeere nti tewali Katonda mulala..." (Kuv 7:5; 8:10, 19; 9:13; 10:2; 11:7).
    - b) Bakatonda ba Bakanani.
      - (1) Okusinza okw'ekika oba engeri eno kwalimu ebikolwa eby'okuwaayo sadaaka n'okukola ebintu ebitali bya buntu, nga mulimu okusadaaka obulamu, ekitiibwa kyo, nga mwotwalidde okusadaaka abaana, okubuna eddiini (obwa malaaya bw'eddiini), n'okusinza emisota.
      - (2) Ba Katonda bano tebalina mpisa z'abwakatonda eri abantu abo nakatono Abantu n'ebisolo ng'obigasse by'ebyaali ebifananyi. **Bino byakiikirira obugimu n'ebyaama ebisukkulumye**
      - (3) Moleki, Dagoni, Baali, ne Asutaloosi, byebyokulabirako ebya bano of these (Leev 18:21; Balam 16:23; Balam 2:11-23). ²

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

c) Ba Katonda ba Mesopotamiya.

(1) Abantu abasooka okubeera munsu, basinza nsozi, migga, miti, na njazi.

(2) **Bino byakiikirira ebintu ebirabikako ebyalowoozebwa okuba nti bisinga omuntu obukulu n'amaanyi.**

(3) Eky'okulabirako kya bino kyaali "omuti gwa Asera", Gidiyooni gweyayitibwa okutematema (Balam 6:25-32).

3) Tekikkirizibwa N'akatono: kyamuzizo eri Katonda.

a) Amateeka abiri agasooka gakwata ku kkomo ly'okusinza-tewali bakatonda balala, tewali bifananyi byoole (Kuv 20:3, 4). Amateeka agasooka ana gakwaata ku kusinza Katonda.

b) Abakkiriza balagiddwa okumenya n'okusuulira ddala awamu n'okuba abakaawu eri bakatonda abalala (Balam 6:7-10; 25-32).

c) Okusinza ebifananyi kulimu okweyonoona n'okwejolonga oba okwejja mu buntu (Zab 115:8; Bar 1:21-32).

d) Okusinza ebifananyi kulimu ebinyiiza oba ebikola obubi bwobigerageranya (Zab 115).

Eby'okuwandiika —

Sa Muno Eky'okulabirako Kyo:

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Bika ki eby'okusinza ebifananyi ebiri mu mpisa z'obuwangwa bwaffe ne ku zimu ku Kkanisa zaffe? Ziriwa ku ngeri zetuyinza okuziyiza okusinza ebifananyi era n'okuziremesa okuyingira amakkkanisa gaffe n'amaka gaffe?

C. Okusinza okuli ku Muntu.

1. Tekyewuunyisa basomi ba Baibuli, oba basomi ba byafaayo bya Kkanisa, nti okusinza kutera okuva ku kuba nti kwekulungira ku Katonda, ne kufuuka okwekulungira ku muntu.
2. Waliwo ensonga nyingi eza kino:
  - a. Embala oba okulabika kw'omuntu: Okulabira mu mubiri.
    - 1) Omuntu yatondebwa okusobola okuyita mu biro byonna emirembe n'emirembe okuyita mu kusinza oba okusaba, oba okuyita mu kumulisibwa okuva mu Baibuli.
    - 2) Twandilowoozeza nti obusobozi buno obukulu bwanditwongedde okuba ab'ebitiibwa, nay'ate ffe tusinga kwagala bya mubiri, ebintu ebyo ebirabikako era ebituwuliza obulungi (1 Yok 2:15). Tutwalibwa mubiri.
    - 3) Ku bikwata ku kusinza, okutwalibwa kuno kulabikira mu busobozi bw'omuntu okufuula okusinza ekintu eky'okuganyulwamu, so si ekiweebwayo Katonda kyanyumirwa era ekimuwoomera. (Laba Kaini ne Abiri Lub 4:1-5).

Sa Muno Eky'okulabirako Kyo:

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

b. Okutwalibwa omubiri: Okugatta ku Katonda.

Eby'okuwandiika —

- 1) Okutwalibwa okulabika mu byawandiikibwa kwekugatta kwekyo Katonda kyakkiriza. Okutwalibwa kuno kwesigamye oba kusinzidde ku ndowooza nti, "Yesu tamala."
- 2) Abakkolosayi n'Abagalatiya baaterezebwa omutume Paulo kubanga bakyaama okuva ku nkola entuufu nga bagatta ebintu ebyongera okunyumisa okusinza, oba "eby'omwoyo okusinga" okusinga ebyo Katonda byeyali ayagadde bibeere (Bag 4:10).

Sa Muno Eky'okulabirako Kyo:

c. Okutwalibwa Omubiri: Okutoola ku Katonda.

- 1) Okutwalibwa okulala kwekutoola kwekyo ekyagendererwa kibeere.
  - a) Okukugirwa okutakoma kuteekebwa ku ngeri y'okusinza kw'omukkiriza mu linnya ly'etteeka.
  - b) Ebintu ebimu ebirina okukolebwa mu kusinza bivunanibwa nebijibwamu era nebiwerebwa, nga tebakigye mu Baibuli okubiwera, naye bakigya mu bulombolombo bw'abantu, ebiragiyo by'ebibiina, oba mu birondebwa okuva mu mpisa z'obuwangwa.
  - c) Abawandiisi n'Abafalisaayo mu nnaku za Yesu banenyezebwa olw'okutwalibwa kuno okukugira okusemberera n'okusinza Katonda (Mat 23:13).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

- 2) Mu byafaayo by'ekkanisa, waliwo ekiseera ekanisa lweyagaana abantu ba bulijjo okusoma n'okuwulira ebyawandiikibwa mu nnimi zaabwe mu bifo mwebakungananga okusinza. Ebibiina by'eddiini ebimu tebikkiriza bivuga oba ndongo n'okutuusa kati abalala bagaana ebivuga ebimu n'engeri oba ebika by'okusinza.

Sa Munu Eky'okulabirako Kyo:

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Kozesa byetwakamala okwogerako okwogera ku ngeri ebizibu eby'okusinza okwekulungira ku muntu (okugulumiza omuntu, okugatta ku Katonda, okutoola ku Katonda) gyebiri mu makkanisa gaffe. Tuziyiza tutya era tujjawo tutya okusinza okwekulungira ku muntu nga kubaddewo?

D. Okusinza okwekulungira ku Katonda.

1. Nga tumaze okulaba bulungi okusinza ebifananyi n'ebikolwa eby'okusinza okwekulungira ku muntu, kyangu nyo okulaba lwaki kikulu okuteeka okwagala kwonna ku Katonda. Kubanga tufuuka nga gwetuzinza oba kyetuzinza (Zab 115:8).
2. Mu kino, kikulu okutegeera nti okusinza si mukisa gwa bayimbi, oba batontomi ba bitontome, naye gwemulimu ogusooka ogwa buli mukkiriza era kuli wansi wa bya Katonda, so si wabyakuyimba.

OKUTENDEREREZA N'OKUSINZA

Eky'okola mu Kibiina:

Lowooza omuwendo gwa Katonda ng'osinziira ku bigambo bya Yesu.” Naye ekiseera kijja era kituuse, abasinza amazima lwe banaasinzizanga kitaffe mu mwoyo n'amazima:kubanga kitaffe anoonya abali ng'abo okubeera ab'okumusinza (Yok 4:23,24)?

Ku buli kimu ku bino, yogera ku bibuuzo bino: Ngeri ki gyetulina okukolamu nga twanukula ebisaanyizo bino mu kusinza? Biki ebisaanidde okukolebwa?

1. Katonda ali mu nkula ye - siwali ayinza okumulaba yeefanana yekka, mulamu, ate mwoyo (Yok 4:24; 1 Tim 6:16).
2. Katonda alinga bwali - yeyeyesaawo, wa mirembe na mirembe, era takyuuka (Kuv 3:14; Yak 1:17).
3. Katonda kagezimunyo - Mwesigwa, amanyi buli kimu, ate mugezi (1 Yok 1:9; 3:20).
4. Katonda Wampisa - Mutukuvu, Mutuukirivu, ate alina okwagala (Kab 1:13a; Zab 5:4; 1 Yok 4:8).
5. Katonda Bimukwatako - Akyawa ekibi, Mugumiikiriza, ate okwagala kwe kungi nyo (Nak 1:3; Kuv 34:6; Kung 3:22).
6. Katonda waali - Wa ddembe era obuyinza bwe tebuliiko kkomo (Zab 115:3; Mak 14:36a).
7. Katonda wa Nkolagana Ali waggulu mu bukulu, Ali kumpi n'okufaayo okulokola (Zab 89:11-15; 113:4-8; 145:18).

Eby'okuwandiika —

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

IV. Okwekaliliza mu Baibuli okwemilamwa gy'okusinza.

A. Enyanjula.

1. Ekitundu kino kyogera ku milamwa egy'enjawulo mu byawandiikibwa ku ngeri omuntu gyasinzamu Katonda.
2. Ate era enyonyola engeri y'okuva mu bulamu bw'okusinza kwa yeekaalu okw'abakkiriza ab'Endagaano Enkadde, okudda mu bulamu obw'omukkiriza sekinoomu, yeekaalu empya ey'omwoyo omutukuvu mu Ndagaano Empya.

B. Okusinza mu Ndowooza y'Endagaano Enkadde.

1. Mu ngeri nyingi, endabika z'okusinza mu Isiraili zikikirira engeri z'endagaano Enkadde ez'amazima agatuukiridde ag'Endagaano Empya.
2. Ebintu bino wansi bituwa okunyonyola okusinza okw'omu Ndagaano Enkadde.
  - a. Ekyooto: Ekifo awasisinkanwa "n'okubeerawo kwa Katonda.'
    - 1) Mu Isiraili ekyooto kyakikirira ekifo eky'okusisinkanibwamu wakati w'eggulu n'ensi,.
    - 2) Mu suula ezisokera ddala eza Luberyeberye, waliwo engeri nti Abiri ne Kaini bategeera ebiva mu kugenda mu maaso ga Mukama ng'osaanidde ne nga tosaanidde.
    - 3) Ibulayimu, jjajja w'abesigwa, alaga ebimusingira obukulu buli lwatambula - akola ekyooto.
    - 4) Genderera engeri abaana be, n'abazukulu gyebagoberera eky'okulabirako kye ekirungi (Lub 12:7, 8; 13:4, 18; 22:9; 26:25; 33:20; 35:1, 3, 7).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

b. Sadaaka: Eky'okuyiga ku bulamu obuwaanyisidwa mu.

Eby'okuwandiika —

- 1) Okumala ebyaasa n'ebyaasa, Isiraili yawaayo ebiweebwayo byaayo eby'omusaayi, enyama n'empeke buli lunaku. Bino byakikiiriranga obulamu n'omukisa gwa Katonda og'wokubala ebibala.
- 2) Buli mwaka, wabangawo okukung'aana okw'okutangirira ebibi by'abantu bonna, ekyasaawo okuyiga nti obulamu buli mu musaayi, era okuyita mu kufa kw'omulala oba kwebirala olw'ebibi by'abantu kwokka ebibi mwebisobola okutangirirwa (Soma Leev 16 yonna ku mukolo gw'okutangirira ebibi ogwakolebwanga buli mwaka; Beb 10:1-3).

c. Ebiragirowo Eby'omukolo: okuyiga obutukuvu n'Enkola enungamu.

- 1) Eby'abaleevi 10 ayigiriza essomo eritakoma ku ngeri Katonda gyalabamu era gyatwaalamu omuntu ajja gyali. Abo abagya eri Katonda balina okumanya nti Katonda mutukuvu. Alina okutiibwa oba okussibwaamu ekitiibwa.
- 2) Ebiragirowo by'emikolo mu Ndagaano Enkadde, kubikkulirwa kwa kisa. Omuntu waliwo lwasaaga n'emitendo gy'obutukuvu, oba okujikalubya enyo okussuka Katonda bwakyagala - byombi bikyamu okusinga bireeta mitawaana eri ye omuntu. (Gerageranya Leev 10:1-11 ne Bik 5:1-11).

d. Okukung'aana kw'omuweema: Okuyiga ku buyinza okuyingira, n'obujulizi.

- 1) Okubeerawo kwa weema entambuze ey'okusinza ky'ekifananyi ky'obuyinza obw'okuyingira ewa Katonda. kwe kwagala okungi Katonda kwaawa omuntu. Kugamba, "Jangu omanyere Katonda owa Mazima." obubaka bwali bwa Isiraili, era bwali bwa mawanga agetoolodde.
- 2) Kinyuma okugoberera ekkubo ly'okutambula kwa Isiraili. Baakyalira amawanga kumpi gona wakati wa Misiri ne Kanani. Katonda yali yeewa amawanga ago? (Yogera ku biki Zab 105: kyategeeza okusingira ddala 1, 2 ne 13).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

- e. Okuyimba kwa Isiraili: okuyiga ku kujaguza okuva mu mutima.
  - 1) Zabbuli zikikirira emitima gy'abasinza emilongoofu. Baalabika nga bayimba n'okwagala, Okugulumiza, okusiima n'essanyu.
  - 2) Era baalaga okutya, okulemwa, okusonyiwa, n'okulumwa.
  - 3) Mu bbo, n'okuyimba okulala okwa Isiraili, tuyiga okwewaayo eri Katonda mu kusinza. Engeri nyingi ez'okusinza ziragirwa wonna mu Zabbuli.
- f. Engeri y'obwakabona: Ekisiikirize kya Kristo.
  - 1) Okubeerawo kwa kabona mu ndagaano Enkadde ky'ekisiikirize ekya kabona Asinga mu Ndagaano Empya, ye Kristo.
  - 2) Era kiraga ekisiikirize ky'abaweereza kukyooto kya Mukama, ekanisa (Beb 9:11; Kub 5:10).

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Situla okwongera okubaganya ebirowoozo engeri okusinza kw'Endagaano Enkadde gyekukwatagana n'okutegeera kwaffe okw'Endagaano Empya okukwaata ku Kristo.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

C. Okusinza okw'Endagaano Empya.

Eby'okuwandiika —

1. Endagaano Empya emalirayo ddala mu buliwo ekyo ekyali ekisuubizo nga kisiikirize mu Ndagaano Enkadde
2. Ebifananyi by'Endagaano Enkadde bituwa okutegeera kw'ebyamazima by'Endagaano Empya.
  - a. Ekyoto Ekipya ekyo Katonda: Omutima gw'Omntu Ogununulidwa (1 Kol 1:27; 1 Kol 3:16).
  - b. Obulamu obupya Obuwanyisidwamu: Okuweereza kwaffe okwamazezi Okw'okusinza (Bar 12:1, 2).
  - c. Eteeka Epya Ery'omukolo: Erifugibwa Omwoyo n'Amazima (Yok 4:20-24).
  - d. Ekifo Ekipya Eky'okukunganiramu: Omuntu Yeekalu mu mawanga (Bik 16:25-30; 1 Peet 2:5).
  - e. Okuyimba kwa Isiraili Empya: Okulaga kw'Okubeerawo kw'Omwoyo (Bef 5:18, 19).
  - f. Obwa Kabona Obupya: Kristo, Kabona omukulu; Abakkiriza bonna, obwa Kabona (Beb 3:1-6, 9:11; 1 Peet 2:5, 8, 9).

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Yogera ku ngeri okusinza kwaffe gyekuyinza okubeera enyo nga kuli ku Katonda singa tukkiriza ebigambo bino eby'Endagaano Empya okubeera ebifo eby'obulamu bwaffe obw'okusinza.? Oyinya kukozeza otya ebigambo mu Kusinza kw'ekkanisa yo?

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

V. Okusinza n'Okujaguza mu Kkanisa: Ebikukola, Engeri gyekufanana n'ebikulimu.

A. Ebikola Okusinza n'Okujaguza.

1. Ebikola okusinza okwa wamu okubaawo bijjibwa mu Baibuli. Bijjibwa mu by'okulabirako ebiri mu Ndagaano Empya.
2. Birabika era nga byebisuubirwa okubaawo mu kukung'aana okwa bulijjo okwa bakkiriza.
3. Omwoyo ogwa buli kimu ku bintu bino gutegeeza kujaguza okw'obuwanguzi Yesu bweyakamala okutuukako eGologosa, bweyawangula ekibi, okufa, n'amagombe.
  - a. Ekigambo kya Katonda ekigaziyizidwa era nga kitangaazidwa (Bik 2:42; 1 Kol 14:26).
  - b. Emeeza ya Mukama oba Okumenya Omugaati (Bik 2:42; 1 Kol 11:23-34).
  - c. Okubatiza abakkiriza (Mat 28:19; Bik 2:41).
  - d. Okukung'aana okw'okussa ekimu (Bik 2:42; Beb 10:24).
  - e. Okutendereza n'okujaguza okw'okuyimba (Luk 24:53; 1 Kol 14:15; Bef 5:19).
  - f. Okuwaayo ebiweebwayo (Bik 4:34, 35; 1 Kol 16:1, 2).

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Byetwakogerako byebibaawo mu kukung'aana kw'ekkanisa yamwe okwa bulijjo? Yogerako ku bwetaavu bwaffe okugoberera enkola y'ebyawandiikibwa etuweeredwa. Yogerako ku bubenje obunabaawo nga tuvudde ku bigambo bino ebinyonyodwa mu byawandiikibwa.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

B. Ebirala Ebirungi Okulowooza: Okukung'aana kwenyini.

Eby'okuwandiika —

1. Mu Baibuli mulimu ebirimu naye nga tebiraga mubujuvu kuba kitundu kya kusinza nga tukung'aanye, naye biba biraga okusinza kw'Endagaano Empya.
2. Lowooza bino ebinyonyola okukung'aana.
  - a. Obumu mu mwoyo/n'ebintu (Bik 2:44, 4:32).
  - b. Mu yekaalu; nju ku nju (ekkanisa yali nga ya mukitundu ekyo).
  - c. Okuwulira essanyu; okutya Katonda, okutya okulumirizibwa (Bik 2:43, 46, 47; 1 Kol 14:24, 25).
  - d. Ebintu by'obwa Katonda byabaawo (Bik 2:43; Yak 5:13-16).
  - e. Mu bintu byonna baali bassa kimu; nga baliira wamu, nebatundanga ebyabwe (Bik 2:44-46).
  - f. Abayambi mu kuweereza (Bik 6:1-7).
  - g. Basisinkananga bulijjo, oba buli wiiki (Bik 2:26; 1 Kol 16:1, 2; Beb 3:13).

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Okukung'aana kwaffe kwekwo okulagidwa mu Ndagaano Empya? Bwekiba si bwekiri, tukwatibwako? Yogera ku nsonga eno.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

C. Enkola n'Ebiri mu Kusinza n'Okujaguza.

1. Katulabe ebisinga okulabika mu kusinza, engeri yakwo. Kikulu okugerageranya ebirabika bino ku ebyo ebisinga obukulu eby'omunda.
2. Wano waliwo ebintu eby'okulowoozaako nga omulamwa gw'okuyiga kuno bweguli ku kuyigiriza okusinza n'okujaguza.
  - a. Enkola by'ebisiikirize by'amazima: Kristo gwemulamwa (Bak 2; Beb 10:1-3). Kino kituufu mu kusinza kwaffe. Byetukola mu kusinza birina okubaako ebirabwaako (ebirabika) ebibikwatako (Kub 5:8-10).
  - b. Enkola ziyinza okukyuuka mu by'obuwangwa, naye omulamwa gwo tegukyuuka; nga ye Kristo.
    - 1) Yesu yatereeza omukazi Omusamaliya eyanoonya okuwakanira engeri "entuufu" n'ebifo eby'okusinzizaamu.
    - 2) Yasoomooza okulowooza kwe nga asinga okussa essira ku mazima agatagwaawo ng'ayita mu kumujja ku by'obuwangwa.
    - 3) Yamugamba nti Kitaffe mu Ggulu anoonya abasinza abamanyi okubeerawo kw'Omwoyo (oyo atulaga Kristo) n'amazima (enkula, ekigambo n'okubikkulirwa Kristo). (Laba Yok 4:20-24).
  - c. Enkola (ebikolebwa awamu n'ebikolebwa sekinoomu) bifugibwa mazima ga Baibuli, si kuyiia kwa muntu oba okuyaayaana okukyaamu (Leev 10:1-3; soma ku kuyaayaana kwa Uzza, naye nga kukyaamu nyo mu ngeri eno).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

d. Enkola egoberera kigendererwa na mugaso.

Eby'okuwandiika —

- 1) Kikulu nyo okulowooza ku teeka lino eryangu. Nga tubuuzza ekibuuzo kino "Iwaki" kiyinza okuba ekimu ku kulowooza okukulu okw'abo abalowooza endowooza ya Baibuli.
- 2) Kubanga omulembe oba engeri y'okusinza etera kuba mu ngeri y'empisa y'obuwangwa, oba eddiini, Omukristaayo omwesimbu aba waddembe okulowooza oba okusalawo lwaki engeri eyo y'ekolebwa oba yeyenyigirwamu.
- 3) Kino Yesu kyeyali ateggeeza ekikolebwa bweyali ayogera eri omukazi Omusamaliya (Yok 4:24).

D. Engeri oba Enkola z'Okusinza n'okutendereza.

1. **Okuyimirira** (laba 1 Bassek 8:22; 1 Byom 23:30; 2 Byom 7:6; Zab 134:1; 135:2; Bar 5:2). Kiva mu kussaamu kitiibwa, nti tuyimirira, n'okulaga nti Katonda tumutaddeko omwoyo.
2. **Okufukamira** (laba Zab 95:6; Bik 20:36; 21:5; Baf 2:10). Tufukamira nga kekabonero akalaga okussaamu ekitiibwa.
3. **Okuvvunama** (laba Is 45:23; Zab 95:6; 2 Byom 20:18; Bar 14:11).

Ebigambo bino eby'Olwebbulaniya ebisatu eby'okusinza bitegeeza okuvvunama:

- a. Shachah (shaka) - kikozezebwa emirundi 171.
- b. Qadad (Kadad) - kikozezebwa emirundi 15.
- c. Kara (Kara) - kikozezebwa emirundi 30.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

4. **Okuzina** (laba Kuv 15:20; Zab 30:11; 149:3; 150:4; Balam 11:34; 1 Sam 18:6-7; 21:11; 29:5; 2 Sam 6:14-16; 1 Byom 15:29; Yer 31:4,12, 13; Luk 15:25; Mat 11:17; Luk 7:32).
  - a. Ebigambo by'Oluyonaani n'Olwebbulaniya ebivuunulwa nga "okusanyuka" bitegeeza okwetoolola, okuligita, n'okubuuka olw'essanyu.
  - b. Okuzina kuteri okukwatagana n'okusinza era n'essanyu naye era kutegeeza olutalo olw'omwoyo omulabe bwaba nga ali "wansi w'ebigere byaffe" (akabonero ak'obuwanguzi: laba Zab 47:1-3).
  - c. Amakulu g'okuzina gagenda wala okusinga "okubuuka" okufuuse ekimanyidwa mu makkanisa g'abalokole ab'omwoyo mu Amerika. Kino kiriko wekikoma, naye amakulu tegakoma wano.
  - d. Ebiddirira wansi kwekuyiga mubufuuze ebigambo by'Olwebbulaniya ebitegeeza okuzina n'okujaguza/okusanyuka.
    - 1) Gul; Gil: kitegeeza okwetoolola; okusanyuka; okutya (laba Zab 2:11; 9:14; 53:6; 89:16; 118:24; Isa 9:3; 61:10.)
    - 2) Chul; Chil: kitegeeza okwetoolola; okuzina; okwekyuusa; okwetoolola mu bulumi; okulumwa (mu kuzaala). (Laba Ma 2:25; Zab 29:9; 55:4; Is 13:8; Yer 4:19; Ezek 30:16.)
    - 3) Karar: kitegeeza okuzina; okwetoolola (laba 2 Sam 6:14).
    - 4) Rekad: kitegeeza okukumba, okuligita (olw'essanyu, okuzina, okubuuka, okuligita). (laba 1 Byom 15:29; Zab 29:6; 114:4,6; Is 13:21.)
    - 5) Dalag: kitegeeza okukumba oba okuligita (laba 2 Sam 22:30; Zab 18:29; Isa 35:6).
    - 6) Pazaz kitegeeza okuligita; okusibira awamu; okuwewuka (laba Lub Gen 49:24; 2 Sam 6:16).
    - 7) Chagag: kitegeeza kwetoolola; okukumba mu lunyiriri; okukwaata olunaku oba embaga. (laba 1 Sam 30:16; Kuv 5:1; Leev 23:41; Zab 42:4.)

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

e. Ebiddirira wansi kwekuyiga mu bufuuze ebigambo by'Oluyonaani ebitegeeza okuzina n'okujaguza.

Eby'okuwandiika —

- 1) Agalliao (Agali): kitegeeza okubuuka olw'essanyu, okusanyuka enyo, okujaguza enyo (laba Luk 10:21; Mat 5:12; Yok 5:35; Bik 2:26; 1 Peet 4:13; Beb 1:9).
- 2) Hallomai; Exallomai: kitegeeza okubuuka, okuligita, okubaguka (laba Bik 3:8).
- 3) Skirtao (Skatawo): kitegeeza okubuuka, okuligita olw'essanyu (laba Luk 6:23; 1:41,44).
- 4) Choros (Kyoros): kitegeeza okuyimba nga weetoolola nga bwozina (laba Luk 15:25).
- 5) Orcheomai (Okeomayi): kitegeeza okuzina. (laba Mat 11:17; 14:6; Mak 6:22; Luk 7:32 - ky'ekigambo ky'Oluyonaani ekikozesebwa mu "Baibuli y'Oluyonaani" ey'Endagaano Enkadde okunyonyola Daudi mu 1 Byom 15:29; 2 Sam 6:21.)

f. Okuzina mu kusinza.

- 1) Ekivvulu ky'okuzina.
  - a) Ekiseera ky'okukung'aana oba okujaguza.
  - b) “Able-Meholah” (1 Bassek 19:16) kiyitibwa ekifo eky'okuzina. Kyali ekifo ekyatekebawo oba ekyayawulibwa okuba eky'ebivvulu n'ennaku z'emikolo.
    - (1) Elisa nnabbi awo weyazalibwa.
    - (2) Tuyinza okugamba nti obuweereza "obw'ekigera ekikubaganyizidwaamu emirundi ebiri" bwaava mu kusinza.
- 2) Okuvvunula kw'obunnabbi.
  - a) Mu Kuv 15:21, Miriamu yazina oluyimba lwa Musa nga luwedde.
  - b) Mu 1 Sam 18:6, 7, Daudi yasisinkanibwa enyimba n'okuzina okw'obunnabbi eri obuweereza bwe obusembayo.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

5. **Okuseka** (laba Zab 126:2). Kukozezebwa nga engeri y'okulaga n'okwolesa essanyu.
6. **Okuleekaana** (laba 1 Sam 4:5; Ezer 3:11; Zab 5:11; 32:11; 35:11; 47:1; Zef 3:14; Zek 9:9). Kukozezebwa nga akabonero k'obuwanguzi, okwolesa essanyu n'okutendereza okw'obuwanguzi era n'okusinza, ate nga eky'okulwanyisa ky'olutalo.
7. **Okuleekaana okunene** (laba 2 Byom 20:19; Nek 9:4; Zab 98:4; Luk 17:15; Bik 14:10,11; Kub 5:12). Kukozezebwa okulangirira ekintu ekigenda ewala era eky'amaanyi.
8. **Eddoboozi ly'ekimpowooze n'okusimba enyiriri** (laba Ezek 46:9; Zab 92:3). Likozezebwa mu mikolo era si lya kuleekaana, ate nga okutambula kwa mpola awamu n'ebikolwa.
9. **Zi bbendera** (laba Kuv 17:15; Zab 20:5; 60:4; Isa 13:2).
  - a. Katonda alagibwa nga "Yakuwa - nissi" (Mukama bbendera yange).
  - b. Waliwo amazima mangi agakwatagana n'okuwanika waggulu" bbendera ya Mukama.
    - 1) Yesu "bwawanikibwa" Ajja kuwalulira abantu bonna Gyali (Yok 12:32).
    - 2) Kukiikirira eky'okulwanyisa mu Lutalo (laba Is 31:9; Yer 4:6; 50:2; 51:12, 27).
    - 3) Kukozezebwa mu kusinza n'okuwonya.
10. **Okuyimba**.
  - a. Okujuliza ku kukozeza okuyimba mu kusinza kussukka mu mirundi 120.
    - 1) Y'engeri emu ey'okusinza.
    - 2) Omuntu kyonna kyawulira mu mutima gwe ayinza okukyolesa mu kuyimba.
  - b. Oluyimba Olugya (laba Zab 33:3; 40:3; 96:1; 98:1; 144:9; Is 42:10; Kub 5:9; 14:3). Luno lwe luyimba lwa Mukama.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

c. Okuyimba nga mulina gwemwanukula.

Eby'okuwandiika —

- 1) Eno yali ngeri y'amaanyi ey'okuyimba mu Isiraili.
- 2) Enyimba zakozesebwa oba oli awo "Okuyigiriza."
- 3) Waliwo engeri musanvu mu byawandiikibwa.
  - a) Ebibinja bibiri/amakwaaya (Nek 12:31,40,42; Ezer 3:11). Eno ngeri "etegekeddwa" ekozesebwa mu ngeri eno.
  - b) Omu eri omulala (1 Sam 18:7; 21:11; 29:5; Is 6:3-4).
    - (1) Omuntu omu addibwamu omuntu omu.
    - (2) Oluyimba lwa Sulemaani luyinza okuba lwayimbibwa mu ngeri eno.
  - c) Omu eri ekibinja (Kuv 15:21). Era n'emutwe gya Zab 44, 47, 99, giraga obusobozi nti zaayimbibwa abaana ba Kora nga baddamu oba nga baanukula omuyimbi omukulu.
  - d) Omukulembeze eri ekibiina (Zab 107; 136; ne 106; 118). Ekibiina okuyimba nga kiddamu ebiwandiikidwa.
  - e) Abayimbi eri abazinyi (Kuv 15:21). Okuvvunula oluyimba ng'azina.
  - f) Abayimbi eri ebivuga (Is 38:20). Ebivuga biyinza okuvuga nga n'abayimbi bayimba oba nga bibaddamu.
  - g) Omulembe eri omulembe omulala (Zab 145:4). Engeri y'okuyigiriza abaana ku kutendereza n'engeri za Mukama.
- 4) Waliwo engeri satu okuteekawo oluyimba lw'okuddamu.
  - a) Okutekawo omulamwa/omutwe (oluyimba lwa Sulemaani).
  - b) Nga baddamu ebitundu byonna oba kimu ku by'oyimba.
  - c) N'ekibuuzo nga kiddibwamu. Bino byetaaga okukozesebwa.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

11. **Ebivuga** (Kuv 15:20; Zab 71:22; 150:3-6; 144:9; Kub 5:8).

a. Ebivuga byetaaga okukozesa byonna ebyetaagisa mu kuyimba okusobola okulaga obulungi ekigambo kya Katonda.

1) Entambula y'oluyimba: Kino kisobola okugatta ku "kuwulira" ekigambo nga kinkwatako.

2) Okukozesa amaloboozi agefanana gokka aga buli kivuga. Kino kisobola okussa essira ku kukwatibwako.

3) Amaanyi: Nakyo kisobola okukaatiriza kiki ekiwulirwa muli. Kino kisinga eddoboozi obukulu.

b. Ebivuga ebya buli kika byakozesebwanga mu kutendereza n'okusinza.

1) Obusaasi (Yer 31:4).

2) Ebirina engoye, endere, n'ebitaasa (Zab 150:4,5).

3) Akagombe n'amakondere (Zab 98:6).

4) Ennanga ey'engoye kkumi (Zab 33:2).

5) Ebintu eby'emiberosi eby'engeri zonna (2 Sam 6:5)!

12. **Okuwanika Emikono** (mulimu engeri ezikyuuka 12 mu byawandiikibwa).

a. Okusaba ekikyo - okusaba okw'okusaba ekintu n'obwetowaze (laba Zab 28:2; 88:9, Kung 2:19).

b. Okwenenya - okusaba okw'okumenyeka (laba Kung 3:40.41; Ezer 9:5,6; Yob 11:13).

c. Okutendereza n'okuwa omukisa - (laba Zab 63:4; Nek 8:6; Ps 134:2).

d. Okusinza - (laba Zab 44:20).

e. Okuba omuyonta n'okunoonya Katonda - (laba Zab 143:6).

f. Engeri y'okusaba (laba 1 Tim 2:8, "Okuwanika emikono emitukuvu"; 1 Bassek 8:22,54; 2 Byom 6:12,19; Zab 141:2).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

- g. Olutalo (laba Kuv 17:11,12).
  - h. Amaanyi ag'obwa Katonda (laba Kuv 9:15; 10:21,22; Kubal 20:11).
  - i. Okufumitiriza (laba Zab 119:48).
  - j. Okuwa abalala omukisa (laba Luk 24:50; Leev 9:22).
  - k. Okulangirira oba okulayira (laba Ma 32:40; 14:22; Is 62:8; Dan 12:7).
  - l. Akabonero ak'omutima. (laba Beb 12:12; Nek 8:6; Yob 11:13; Kung 3:41).
13. **Okukuba mu Ngalo** (mulimu engeri ezikyuuka musanvu ez'ogerwaako mu byawandiikibwa).
- a. Okusanyuka (laba Is 55:12; Zab 98:8).
  - b. Okutikkira (laba 2 Bassek 11:12).
  - c. Okuwangula (laba Zab 47:1; Ezek 25:6).
  - d. Obusungu (laba Kubal 24:10; Ezek 21:14; 21:17).
  - e. Okunyooma (laba Kung 2:15; Yob 27:23; 34:37; Nak 3:19; Kuv 25:6, 7. Kuyinza okukozesebwa mu lutalo olw'omwoyo).
  - f. Okunnakuwala (laba Kuv 6:11; 21:14).
  - g. Okweyama (laba Nge 11:21).

Eby'okuwandiika —

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

VI. Okusinza n'obujulizi obw'obununuuzi.

Omuwandiisi Ky'akyogerako:

Waliwo ekkansa entono eriko ebiwandiiko bibiri ku luggi lwaayo. Bwoba oyingira olaba ebigambo, **yingira osinze**. Bwoba ofuluma ekkansa waliwo ebiwandiiko ebirala ebigamba, **fuluma oweereze**. Ebiwandiiko biyinda okuba ebyangu, naye mulimu enjigiriza ennungi mu biwandiiko ebyo ebiri ku luggi olwo - okusinza kwa Baibuli kuvaamu ebikolwa ebisaanidde ekitiibwa kya Katonda

A. Obubaka n'Ekingendererwa ky'obujulizi.

1. Oba oli awo batono abalwoozesa ku kubuulira enjiri nti kukwatagana n'okusinza - abasinza nga batambulira mu bulamu obuzaala abasinza abalala.
2. Ekiri ku namulondo, waliwo abasinza okuva mu buli ggwanga, lulimu, n'ensi okuva mu byafaayo byonna. Amazima agakirimu gali nti abantu bano, nga bakulemberwa Omwoyo Omutukuvu mu biseera byeyasalangawo, buli omu alina abalala beyategeeza okukyuuka okudda eri Katonda waabwe. (Lowooza Danyeri 6:10-28; Bik 2:47 na kiki obulamu obw'okusinza n'okujaguza kyebwakola mu byabaawo.)
  - a. Okujaguliza Enkolagana yaffe ne Katonda omukulu (Kuv 15).
  - b. Okujaguliza Ekifo kyaffe Ekituufu; Kabaka n'Abaweereza Abavvunama (Kub 5:8-10).
  - c. Okujaguza olw'okusuula ba katonda/n'ebifananyi ababonyabonya abantu (Zab 149).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

B. Ekikolwa Eky'okuntiko ya byonna: Okussa Amaaso ku Namulondo.

Eby'okuwandiika —

1. Okusinza oba oli awo kye kimu ku bintu ebitono ebyetaagisa okwenyigirwamu ebitundu by'omuntu byonna - omwoyo, omubiri, n'amaanyi.
2. Kye kimu era ku bikolebwa omuntu ebitono ekisukkuluma ensalo z'obudde. Okutunula kwonna okuli mu Ggulu, tulaba emyoyo emiramu nga gyonna girina gwegisinza - ye Mukama Afuga Atudde ku Namulondo.
3. Okwolesebwa kwa Katonda kuleeta okwagala okw'okwewaayo eri okutendereza okusinga okuba okwa waggulu n'okujaguza awamu n'okusinza okw'ekitiibwa, okwagala n'essanyu. Ebyawandiikibwa okuva ku lubereberye okutuuka ku nkomerero, biraga era byogera ku byafaayo - kwekuluubirira okutegeera n'okumanya obukuku Bwe.

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Soma era oyige ate oyogere ku bitundu bino Noonya ebifanana n'enjawukana. Genderera nti Oyo atuula ku namulondo y'ateekedwako omwoyo, etendo, n'amaanyi. (Ezek 1:4-28; Is 6:1-6; Kub 4:8-11).

VII. Eby'okola Eby'okulowoozako mu kusinza.

Omuwandiisi Ky'akyogerako:

Kigambidwa nti: "Tetusobola kufuna mafuta na mukisa gwa Katonda kuyita mu kutegeka oba nteekateeka zaffe, naye okuyita mu kulemwa okuteekateeka n'okutegeka tusobola okulemesa amafuta n'omukisa" (eyakyogera tamanyidwa).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

A. Okuteekateeka olw'Ekisingira ddala obulungi. Mu kitundu kino ekisembayo, ebikolebwa ebikwata ku byetaagisa ku kukwatagana mu kusinza biweebwa.

1. Abasinza: Okuteekateeka Okw'omwoyo.
  - a. Mumazima kiri nti, okusinza tekusobola kukulemberwa. Abantu n'ebyokuyimba nga mwotwalidde n'ebivuga bisobola okukulemberwa, okukyamuka kuyinza okuleetebwa abantu abamu nga bakozesa obukodyo, naye okusinza ky'ekintu omukkiriza kyakola ng'ayanukula okubikkulirwa kwafuna ku Katonda.
  - b. Omukkiriza bwaba teyeteeseteese okuyita mu kufumitiriza kwe ye, olwo okusinza kwe kujja kuba kulowooza kwe, ye, olwo okusinza kwe kujja kuba kulowooza kwe, oba kwa kulaga na kwelaga bwelazi eri bantu.
2. Ekiseera ky'okusinza: Engeri gyekulina okukolebwa n'okujaguzibwa.
  - a. Okusinza kussukuluma enkola ezilowoozebwa, engeri gyekukolebwamu, obukugu mu kuyimba n'okukuba ebivuga, n'empisa z'ebiyobuwangwa ebisalawo bino. Nay'ate, buli ekikokolebwa mu kusinza okwa wamu kuteekwa okukwatagana mu ngeri emu, ne bweba ntono. Okukwatagana kuno mu kusemberera Katonda eyitibwa engeri gyekulina (okusinza) okukolebwamu.
  - b. Mu makkanisa agamu engeri eno okusinza gyekukolebwamu eyinza okuba nga eri nyo ku ssira ery'okwewombeeka mu kusemberera Katonda. Mu malala kuyinza okuba nga tekuli ku ssira lya kwewombeeka, naye nga kuli ku ssira lya kujaguza. Oba oli awo obutasukulumya kimu ku kinaakyo kyekiluubirirwa ekisinga kubanga buli muntu alowooza ku byetaago bya njawulo ate n'okutegeera kwa njawulo awamu ne kyawulira mu ye nakyo nga kya njawulo.
3. Akawoowo n'enkola enungi: Okujaguza, okutassukka Nsalo.
  - a. Nga tetufuddeyo oba okusinza kwa bakkiriza kuli ku nkola ya kwewombeeka oba nedda, Baibuli eyigiriza nti enkola ezimu ziri wabweru wa nsalo zaakwo ate endala ziri mu nsalo zaakwo. Ebyawandiikibwa biteekwa okwemalilira, so si byabuwangwa byaffe, byetwagala, empisa z'obuwangwa, oba ngeri ki.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

- b. Mu buli ngeri, olukung'aana lulina okulung'amizibwa omuntu ow'obuvunanyizibwa mu kuba n'egonjebwa awamu n'enkola ennungi olwo nno kibeere nti abatakkiriza oba abagenyi basobola okwawula nti Katonda ali mu makati gammwe, n'olwekyo akkirize okukyuuka (1 Kol 14:26). Kuno kwekujaguza, okutassukka nsalo.
- 4. Okusinza, Okusenziira ku kitiibwa Ekimusanidde.
  - a. Okusinza kwaffe, ng'ogyeeke engeri n'enkola gyetukukolamu kujja kusenziira ku ngeri gyetutwaalamu Katonda. Tetussukka ngeri gyetumutwalamu.
  - b. Kino kitutuusa okugenda ewala mu kuteeka endowooza yaffe ku Katonda mu Kristo nga bwekigamba mu byawandiikibwa. Tewali ngeri ndala oba nsulo ndala ya kusinza kwa mazima, wabula eterekero elijuvu ery'Ekigambo.

B. Ebitundu - bibiri eby'Ebyongerwako eby'Abakulembera Okusinza.

EBYONGERWAKO EKITUNDU 1

Kozesa ebifunzidwako bino ng'ebiseera bwebinakukkiriza era nga bwoyinza okubikozesa mu mbeera yo.

A. Okulung'ama kwa Baibuli eri abakulembera Okusinza n'Ebibinja By'abasinza.

1. Abayimbi baayolesa obulamu obw'obutuukirivu (laba 1 Byom 15:7; 2 Byom 5:12; 29:15; Nek 12:30).
  - a. Baayambalanga bafuta enjeru. Bafuta eno enjeru yategeezanga obulamu nga butukuvu.
  - b. Baali beetukuzza nga balongoofu. Kino kikyetaagisa nyo ne mu bayimbi ab'ennaku zino.
    - 1) Okwekuuma nga beyawudde olw'ebigendererwa bya Mukama.
    - 2) Okwekuuma nga balongoofu era abateyonoonye na bintu bya muni. Mu kuzaawo bbugwe mu biseera bya Nekkemiya, abayimbi baali bewaddeyo nga balayidde eri obuweereza (laba Nek 10:28-39).

Eby'okuwandiika —

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

- c. Beyawula awamu n'amaka gaabwe obuteyoonona na bya munsu nebewaayo eri eteeka lya Katonda.
  - 1) Baali bewaddeyo eri "baganda baabwe".
  - 2) Baali bewaddeyo eri abakulembeze baabwe.
  - 3) Baali bewaddeyo eri Mukama awamu ne Sabiiti ze.
  - 4) Baali bewaddeyo okuyamba mu byokola ebyali byetaagisa mu Kkanisa .
  - 5) Baali bewaddeyo eri ebimu eby'ekkumi n'ebiweebwayo ebirala.
  - 6) Baali bewaddeyo okwewaayo!
    - a) Kino kiyinza okutegeeza okuzanya oba okugenda mu pulakitiisi oba mu kusaba nga tewewulira ng'ayagala okugenda.
    - b) Kiyinza okuba ekirungi eri abali ku kibinja "okwawulibwa" mu buweereza mu maaso g'ekkanisa nga bateekebwako emikono abasumba n'abakadde.
- 2. Abayimbi Bateekedwa okuba N'omwoyo Oguyigirizibwa (laba 1 Byom 15:22; 25:6-8; Bef 4:11-16; 1 Yok 2:27).
  - a. Bateekedwa okuba abetoowaze abasobola okusanyukira okuwabulwa n'okuterezebwa. Katonda awa abantu abamu obusobozi mu by'okuyimba. Nay'ate, obusobozi buno bulina okukula. Nekiba nti, omuyimbi/omudongo atekwa okuba ayagala okuyigirizibwa.
  - b. Abayimbi/abadongo kibagwanira okufuna okuyiga okunababangula n'okukakasa talanta yaabwe.
- 3. Obwesigwa Bwetaagisa nyo mu Bulamu Bw'omuyimbi (laba 1 Byom 6:32; 16:37; 2 Byom 7:6; 8:14; Nek 12:45).
  - a. Waaliwo obuweereza obutaakoma eri Sanduuko y'endagaano okutuusa lweyatuuka mu kifo kyaayo eky'okuwumula (Yeekalu ya Sulemaani). Kino kyamala emyaka ng'asatu.
  - b. Okusinza tekwakoma. Tetusobola kukuba bivuga byaffe lwetuba twagadde. Twetaaga okuba abetegefu okukuba ebivuga byaffe buli lwekiba kyetaagisa.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

4. Omuyimbi Ateekwa okuba Omuntu ayagala era ayaayaanira Obumu (laba 2 Byom 5:13; 1 Bas 3:12; Bef 4:3).

Eby'okuwandiika —

a. Ekibinja (eky'abayimbi) nga kisabira wamu era nga pulakitiisi bazikolera wamu baba balina obusobozi okufulumya "eddoboozi limu." Okuyimba okw'amaloboozi agakwatagana kwetaagisa mu kuyimba. Okuyimba okw'amaloboozi agakwatagana mu kuyimba kusenziira ku bumu obuli wakati mu bayimbi.

1) Tewali kifo kya "kuvuganya" mu kibinja ky'abayimbi.

2) Abayimbi basobola okubikka ebisoby bya banaabwe mu kwagala bwebaba mu bumu.

b. Obumu n'emirembe bisangibwa mu Mwoyo.

1) Okusaba n'okupulakitiisingira awamu nga tiimu kiyamba okuleetawo okukkiriza n'okufuna obumu mu mwoyo buno.

2) Bujja kuleetawo okumanya ku lw'omwoyo okwetaagisa okusisinkana ebyetaago by'abantu mu kibiina n'okukuuma okugenda obulungi kwa saviisi mumaaso.

5. Abakulembera oba "Abayimbi Abakulu" Balondebwanga (laba 1 Byom 15:16-27; 16:5; 25:1-8; 2 Byom 5:12; Nek 12:42).

a. Kiri nti, abayimbi baalondebwanga. "Tebaakubirwanga kalulu".

b. Waaliwo enkola (obuyinza bwebudiring'ana mu bukulembeze) n'entegeka y'abayimbi.

1) Kyasobozesanga omuntu okubeera ku "mulimu gw'okusinza" buli saawa.

2) Waaliwo enkola y'obuvunanyizibwa n'obuyinza.

3) Abiri mu bana (24) batabani ba Asafu, Kemani, ne Yedusuni baali bassukka mu bayimbi 288. Ekyavaamu waaliwo 4000 abaali mu nkola y'obufuzi obw'obuweereza bw'okuyimba (laba 1 Byom 23:5).

4) Baakubanga obululu okulaba bwebabanga ab'okuba ab'obuvunanyizibwa ku buweereza.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

5) Waaliwo ebiseera bonna lwebazanya nebaweerereza wamu.

c. Bingi ebisobola okuyigibwa ku buweereza bw'okuyimba okuva ku bayimbi abakulu abana.

1) Asafu: litegeeza "omuntu akungaanya" (laba 1 Byom 6:39; 15:17; 25:1,2; 2 Byom 20:14; 29:30; 35:15).

a) Okusenziira ku linnya lye, tulaba nti kikulu akulembera okusinza, okusobola okuleeta obumu mu kibinja.

(1) Betaaga okwagalira ddala abantu.

(2) Bajja kwetaaga obumanyirivu bw'obusumba.

b) Olw'ekyokulabirako kye, ajja kuyigiriza ekibinja okukung'aanya ekibiina okukileeta mu maaso ga Katonda.

2) Kemani: litegeeza "mukono ogwa ddyo - mwesigwa" (laba 1 Byom 6:33; 25:5; 2 Byom 35:15; Zab 88). Nekiba nti, abakulembera okusinza bateekwa okubeera abesigwa.

a) Kiba kimwetaagisa okuba nti asobola okuyigiriza abali mu kibinja.

b) Obwesigwa bwetaagisa mu buweereza nga buno "obulabwa buli omu".

3) Esani-Yedusuni: litegeeza "maanyi; tegakoma; kabatendereze" (laba 1 Byom 6:44; 25:1-3,6; 2 Byom 5:12; Nek 11:17; Zab 39; 62; 77). Akulembera okusinza atekwa okuba nga wamaanyi era nga munywewu okusobola okweyongera awatali kunafuwa mu kukulembera ekibinja n'ekibiina mu ttendo.

4) Kenaniya: litegeeza "Yakuwa anywezeza" (laba Byom 15:22,27). Ddala ddala, obuweereza bw'okuyimba buteekedwa okuba nga buzimbidwa era nga bwa maanyi ku lw'omukono gwa Katonda.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

6. Abayimbi Beetabanga mu kukola mu buweereza obulala (laba 1 Byom 9:26-33; 25:8-31; 26:29; Nek 11:22).
- a. Baali bavunanyizibwa "okulabirira ebintu" (okulaba nti buli kumu kiri mu mbeera nnungi).
  - b. Beebaali mu bya sente.
  - c. Beebagulanga emiryango.
  - d. Baali bavunanyizibwa ebibya n'ebibajje by'omu yeekaalu.
  - e. Abamu ku bbo bayambanga mu byetaago by'abantu ebya mateeka n'obufuzi.
7. Mwalimu abayimbi Abasajja n'Abakazi (laba Ezer 2:65; Nek 12:43).

Eby'okuwandiika —

EBY'OKWONGERA KO EKITUNDU 2

Ekitundu kino okusooka n'okusingira ddala kya makkanisa) n'empisa z'obuwangwa ekibinja kya bayimbi mwekyagalwa oba mwekisembebwa okubeera.

B. Ebirowoozo ku Byokukola mu Kuteekawo Ekibinja kya Bayimbi:

1. Ekibinja kiteekwa okutegeera ebigendererwa by'ebivuga.
  - a. Okuweereza mumaaso g'esanduuko (Mukama). (laba 1 Byom 16:4, 6, 37.)
  - b. "Okutendereza" Mukama (laba 1 Byom 23:5; Zab 33:2; 71:22; 92:1-3; 98:5, 6; 149:3; 150:3-5).
  - c. Okugoberera abayimba (laba Byom 15:16).
  - d. Okukung'aanya ekibiina n'okubakulemba (laba Kubal 10:1-10; Zab 81:3; 92:1-3).
  - e. Olw'okusumulula n'okulung'anya (laba 2 Bassek 3:15; 1 Sam 10:5,6)
  - f. Olw'okulagula (laba 1 Byom 25:1-3; Zab 49:4).

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

g. Ng'ekyokulwanyisa mu ntalo (laba Kubal 10:2-10; Zab 144:1).

h. Eky'okukozesa mu njiri (laba Zab 57:7-9).

2. Wajja kwetaagisaawo "Omuyimbi Omukulu."

a. Kikulu (newankubadde tekirina mutawaana) nti babeere bayimbi (abayimbi abo abakulu).

b. Betaaga okutegeera obuvunanyizibwa bwabwe era baweebwe obuyinza ku buvunanyizibwa obwo.

c. Abayimbi abakulu bateekwa okubeera n'ebintu bino:

1) (Ebirabo n'Okuyitibwa) Eby'Omwoyo. (laba 1 Tim 3:1-7; Tit 1:5-9).

a) Ateekwa okuba ng'asobola okukozesa ekigambo kya Katonda obutuufu.

b) Ateekwa okuba omuntu anywezeza empisa y'okusaba n'obwesigwa mu bulamu bwe.

c) Kirina okuba nga kyeraga kyokka (kirabika bulabisi).

d) Alina okuba omusajja eyekakasiza okuba omwesigwa.

e) Yeetaaga okubeera n'okwagala okwa namaddala eri abantu ba Katonda (okwagala kwa Katonda).

f) Alina okuba n'obusobozi okuleeta abantu mu bumu n'okussa ekimu.

2) Obumanyirivu (talanta n'obusobozi ebisobola okukula).

a) Obumanyirivu bw'okukulemba n'okutegeka. Ateekwa okuba n'obusobozi okwogera obulungi kisobole okunyonyola buli ali mu kibinja okusobola okunyonyoka ekimwetaagisa okukola.

b) Alina okuba n'obusobozi okuyiga n'okukula mu bumanyirivu bw'okuyimba n'ebikukwatako.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

3. Saba, Londa, era oteekewo oba oyawule Abayimbi.

Eby'okuwandiika —

- a. Saba Katonda (mukusaba n'okumunoonya) abayimbi bewetaaga. Ekibiina/abakkiriza mu kkanisa nabo banyigiremu mu kusaba kuno.
- b. Kubiriza (buli lwekisoboka) abayimbi abakyayiga era abato mu kuyimba bafune okuyigirizibwa oba okutendekebwa. Tokozesa bayimbi/badongo bayiga buyizi (bwebaba nga weebali) kujjuza bifo.
- c. Situla obuyigirizwa mu bayimbi.
- d. Situla omutindo n'okukula okw'obumanyirivu bwa buli omu.
- e. Ebivuga biwongebwe/biweebweyo eri Katonda.
  - 1) Saba abakkiriza okuwaayo sente oba ebivuga ebikadde.
  - 2) Wabeewo sente mu kkanisa ezawuddwako okugula awamu n'okuddaabiriza ebyuma.
- f. Saawo ebiseera by'okwetendeka (pulakitiisi) nga bimanyidwa era nga bitegekeddwa bulungi.
  - 1) Mubeemu okusaba kw'obwa sekinoomu n'okwawamu ng'ekibinja kya bayimbi.
  - 2) Muyigire era mupulakitiisingire wamu ng'ekibinja.
  - 3) Muyige enyimba empya.
  - 4) Muyige okuyimba okusome era mugezeeko okugaziya engeri n'obusobozi bwa buli muyimbi.
  - 5) Buli omu asaanye abeere ne failo oba ekitabo kye mwawandiika enyimba.
  - 6) Muteekewo kyemuluubirira ng'ekibinja.
- g. Abali mu kibinja ky'abatendereza n'okusinza balina okukeera mu zi saaviisi okutereeza ebivuga byabwe, okusaba, "n'okwetekeratekera okusinza.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

4. Ebirowoozo Eri Abakulembera Okusinza.

- a. Guno mulimu muzibu nyo! Akulembera okusinza kijja kumwetaagisa kukulembera (sosi kusindika) ekibiina ky'abakkiriza kyonna mu maaso ga Katonda okuba nga bawuliziganya era nga boogeraganya Naye (Katonda) nga sekinoomu ate nga ekibiina.
  - 1) Ekibiina ebiseera ebisinga kijja kukoowa, kulwaala, kugwaamu amaanyi, kujeema, kukunyiiza, oba butaba mu bumu bokka na bokka.
  - 2) Akulembera okusinza tasobola ku kulembera kusinziira ku kukyamuka kwe. Mukama ayagala kuweereza eri kibiina, era akulembera okusinza alina okuleka byawulira ebibye aseeyo omwoyo eri okukulemberwa kw'omwoyo gyatwaala era gyayagala ekibiina kigende. Akulembera okusinza, nga bali bumu n'abayimbi bonna, bayinza okufuuka omukutu ogw'ekisa kya Katonda.
- b. Waliwo emirimu emikulu esatu akulembera okusinza gyalina, nga gyonna girina ebisaanyizo.
  - 1) Okukulembera ekibiina okubawala mumaaso ga Mukama.
    - a) Okusinza kwa Katonda kuteekwa okuba "empisa y'obulamu" mu bulamu bw'akulembera okusinza.
    - b) Ateekwa okuba nga "amanyi" Katonda ekigenda ewala.
    - c) Ateekwa okuba nga awuliriza nyo okukulemberwa kw'Omwoyo okusobola okuweereza eri ebyetaago by'ekibiiba.
    - d) Ateekwa okuba nga muweereza.
    - e) Ateekwa okuba n'okwagala kwenyini okwa Katonda eri endiga za Katonda.
    - f) Ateekwa okwewala okubeera n'omwoyo ogusala omusango. Kizibu nyo okukulembera abantu mu kusinza ng'ate buli kaseera abasalira omusango.
    - g) Ateekwa okuba ng'akwata ebiseera era nga alina enkola ennungi mu bulamu bwe.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

- 2) Okukulembera n'okuzibira abayimbi.
  - a) Okwagala kwe eri abayimbi kuteekwa okuba nga kwa mazima era nga kwa Katonda.
  - b) Alina okuba nga amanyi ebika by'okusinza ebiwera (bendera, okuzina, okulagula, oluyimba olugya.).
  - c) Alina okuba ng'amanyi ebintu ebikulu eby'okuyimba.
    - (1) Eddoboozi (oba lya waggulu oba lya wansi).
    - (2) Eddoboozi weririna okukoma mu maanyi.
    - (3) Ebirala eby'okusoma ku kuyimba.
- 3) Okukulembera n'okuteekateeka ekibiina olw'ebiddirira mu saaviisi Katonda byagenda okukola.
  - a) Ateekwa okuba nga assa kimu era ng'agondera obukulembeze bw'ekkanisa.
  - b) Ateekwa okuwuliriza Omwoyo n'okumanya Mukama gyayagala okutwaala ekanisa ku bw'Omwoyo.
- c. Okweteekateeka okusinza.
  - 1) Okwetukuza gwe (laba 1 Byom 15:14; 2 Byom 29:14, 15; Nek 12:30; Bag 5:25; 1 Kol 6:11).
    - a) Kino kyetaagisa omuntu okukifubako.
    - b) Kyetaagisa kikolebwe buli lunaku.
    - c) Akulembera okusinza ajja kufiirwa amafuta gonna bwanaaba talina mutima mulongoofu.

Eby'okuwandiika —

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

2) Okulindirira Mukama (laba 1 Byom 6:32; 2 Byom 7:6; 35:15, 16; Bar 12:7).

a) Mukama alina enteekateeka eya buli saaviisi.

b) Ayagala okugabana enteekateeka ye naffe.

c) Ye yekka alina obuyinza okugikyuusa! Kiringa omubuulizi ateekateeka okubuulira kwe. Bwaba ng'ateekateeka anoonya okulung'amywa kwa Katonda. Song'ate, mweteefuteefu okukola enkyuukakyuuka ng'Omwoyo bwamulung'amywa mu saaviisi.

3) Akulembera okusinza alina okubeera n'olukalala lw'enyimba zateekateeka" okukozesa/okuyimba.

a) Olukalala luno olw'enyimba lulina okuba nga luddiring'ana bulungi mu ddooboozi ly'oluyimba, omulamwa, n'ebirala.

b) Wetaaga okubaawo pulakitiisi emala mu bayimbi. Ekibinja kino kijja kubaako n'omulembe gwekinamateekawo. Kino kyetaaga kibeewo mu biseera bya pulakitiisi.

d. Eby'okukola eby'enjawulo ku kukulembera okusinza.

1) Nyo nga bwekisoboka, akulembera okusinza yetaaga okuba nga bali mirembe n'abayimbi bonna!

a) Bwekiba nga waliwo okuwabula okwetaagisa, kukole mu kyaama.

b) Kola nabo nyo pulakitiisi.

c) Baako n'obukodyo bwo bwewemanyiiizanga bwangu okulaga abayimbi (ng'okozesa emikono).

d) Toyimba nyimba zebatayimba bulungi wadde okuzikubira ku bivuga.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

- 2) Okwogera kusaanye kwewalwe mu biseera by'okusinza.
  - a) Okwogera kuyinza okuziyiza "Omwoyo okutambula."
  - b) Towabulanga era tonenyanga kibiina. Guno mulimu gwa musumba. Bwekiba kyetaagisa, omusumba mutegeeze ebitagenze bulungi nga saaviisi ewedde.
  - c) Okwanjula abantu kulina kussa ssira ku kuyimusa Yesu so si bantu banjulwa.
- 3) Enyimba zironde n'obwegendereza era n'obumanyirivu.
  - a) Teekawo omulamwa.
  - b) Yiga okukozesa eddoozi ly'oluyimba, sipidi, n'emilamwa bwogidiring'anya.
  - c) Beera n'enyimba nyingi "okusinga z'otegeka okuyimba.
  - d) Beera nga wewaddeyo era ng'ojja kukkiriza Mukama okukyuusa ebintu. Beera mwangu ekimala okuyimba oluyimba lwotateseteese kuyimba.
  - e) Saaviisi togikozesanga kuba kiseera kya pulakitiisi.
  - f) Yigirizaayo enyimba empya ezikwaata ku Mukama kyagamba ekibiina ekiseera ekyo kyenyini.

Eby'okuwandiika —

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Eby'okuwandiika —

- 4) Wetaaga obeere wamaanyi mu bukulembeze bwo.
  - a) Gwe mukulembeze (si kibiina oba ekibinja ky'abayimbi).
  - b) Wootandikira wewasinga okuba awakulu. Olina gwe okutandiika mu ngeri ennugi (entuufu).
  - c) Ebiseera ebisinga olina kuyimba luyimba.
  - d) Beera wa ddembe. Bwekirabika nga toyimba, ekyo kijja kukosa ekibiina kiwulire bubi.
  - e) Abantu bakulembere ng'obatwala eri Mukama, si si wuwo.
- 5) Wuliriza nyo Omwoyo.
  - a) Teekawo oba sooka onyweze okutendereza n'okwebaza nga tonaba kugenda ku bintu birala bya kuweereza.
  - b) Yimba oluyimba okutuusa lwowulira mu mwoyo gwo nti abantu bafunye obubaka obululimu mu myoyo gyabwe era nti baluyimbira Mukama.
  - c) Manya "ddi" lwoyingira mu kiseera eky'okulagula olina okumanya Baibuli kyegamba ku kino n'ebirabo by'omwoyo ebirala.
  - d) Totya kusirikirira.
  - e) Kulembere ekibiina mu kuba nti bawuliriza obunabbi bwonna obw'ogerwa.
    - (1) Weesigame ku mafuta g'omusumba. Kaasalewo oba ebirabo "bikola butuufu."
    - (2) Teekawo engeri "y'okwogeraganya mpola" n'omusumba.
  - f) Manya ddi lwolina okumaliriza. Gondera ebiseera ebigeredwa.
  - g) Togezaako kutondawo "kukyamuka" kungi."

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

h) Wuliriza nyo ddi lwolina okweyongerayo ng'obuweereza obumu "butuuse ku ntikko".

Eby'okuwandiika —

6) Ebirowoozo ebirala.

a) Wegendereze "emize" mu kusinza

(1) Okukuba mu ngalo kuyinza obutabaamu makulu bwekukolebwa obudde bwonna.

(2) Wegendereze obutateekawo nkola ya kuba nti enyimba zezimu ezidiring'ana buli kaseera.

b) Kubiriza ekibiina okuyimirira ebiseera ebimu (okusingira ddala mu ku kutandika).

c) Obuvunanyizibwa bw'abadiikoni abatuuzza abantu, abakola ku mataala, nab'ebyuuma, n'ebirala busobola okubaako kyebukola ku kutambula kw'okusinza.

(1) Yogera eri abantu bonna.

(2) Gabana byoyagala nabo.

d) Okusinza kubeere ku Katonda Mweene. Kulembera abantu bayimbire Katonda (so si kweyimbira bokka oba bokka na booka).

e) Situlawo okusinza okunoonya okusanyusa Katonda n'okuweereza gyali. Wewale ebintu ebireeta omuntu asinza okuba nti yaganyulwa (abantu ebiseera ebimu basinza kubanga baagala "bawulire bulungi" oba nti "bawulire nga ba mwoyo).

(1) Jukira, tusinza Katonda. Kukwe, kwaava gyali, kuyita mu ye, era kugenda gyali, y'atunulirwa.

(2) Ffe, bwekirina okuba tufuna okuva eri Katonda mu kusinza. Tujja kuweebwa omukisa. Nay'ate, kino si kyekiruubirirwa ky'okusinza. Naye kyekikivaamu.

OKUTENDEREZA N'OKUSINZA

Okusinza n'Okutendereza: Awokujuliza

Eby'okuwandiika —

¹West, Russell W. “Personal Reflections on Worship.” Virginia Beach, Virginia 1994. This course except for those sections credited to Terry Kyle, is derived from personal reflections on excellence in living, worship and witness. It is contributed for use in MOTMOT (2nd Edition) by permission.

¹Kyle, Terry, MOTMOT, 1st Edition. Adapted from a course developed for training institute in Guatemala, 1991. Section II.B, “Forms” and III. retitled “Appendix for Worship Leaders and Teams.” Used by permission.

²Tenny, Merrill C. Zondervan Pictorial Bible Dictionary. Grand Rapids: Zondervan's. Entries: Ashtorahs, Baal, Dagon, Idolatry, Molech.

³Attributes adapted from Elwell, Walter A. Evangelical Dictionary of Theology, Grand Rapids: Baker Book House, 1984, pp. 451-458.

Eby'okujuliza:

Harrell, William. Concerning Worship. Norfolk, VA: Immanuel Presbyterian Church. 1986.

Hesslegrave, David J. Planting Churches Cross-Culturally. Grand Rapids: Baker Book House. 1980. pp. 314-322.

Kendrick, Graham. Worship. Suffolk, England: Kingsway Publishing. 1984.